

opusdei.org

1913-1915. Lleida. Els exàmens de batxillerat

Capítol primer, en àudio i en text, del llibre "Escrivà de Balaguer a Catalunya, 1913-1974. Petjades de sant Josepmaria", obra de Josep Masabeu publicat el 2015 a Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

09/09/2022

Escolta la lectura del capítol
(00:17:44)

Disponible també a ivoox i iTunes

I. 1913-1915. LLEIDA. ELS EXÀMENS DE BATXILLERAT

El Roser. Carrer de Cavallers 15

Abans de parlar de les seves estades a Catalunya, cal fer esment dels orígens catalans de sant Josepmaria. Per part del seu pare, la família provenia de Balaguer, a la província de Lleida, d'on ve el toponímic afegit al seu cognom. El seu besavi es va traslladar a l'Alt Aragó i allí van romandre les generacions següents: el pare de Josepmaria -en José- va viure a Fonz fins que es va traslladar a Barbastre, on va conèixer la seva dona, la Dolores Albás[1].

La primera vegada de la qual tenim constància que va trepitjar terres catalanes fou l'any 1913, en acabar el

primer curs de Batxillerat[2]. Tenia aleshores només onze anys i va viatjar a Lleida.

El motiu d'aquest viatge respon al fet que, segons la legislació llavors vigent, les escoles no estatals no podien concedir títols oficials. Per obtenir-los, els alumnes s'havien d'examinar al final de cada curs en un institut de l'Estat. Com que sant Josepmaria estudiava en el col·legi dels escolapis de Barbastre, va haver de fer les proves finals a l'Institut de Segon Ensenyament de la ciutat de Lleida. Fins l'any 1912 els estudiants de Barbastre anaven a Osca, però just aquell curs acadèmic van canviar a la ciutat de Lleida.

L'Institut estava situat a l'edifici del Roser, al carrer de Cavallers número 15. Havia estat des de 1752 el convent dels Dominics de Lleida i mantenia la mateixa estructura, amb el seu claustre, com recordaria anys

després sant Josepmaria. Actualment està en procés de remodelació per convertir-lo en un parador de turisme.

Aquests exàmens els va fer a Lleida tres anys consecutius -del 1913 al 1915-, els corresponents als tres primers cursos del batxillerat. Eren temps difícils en la vida del jove Josepmaria. En el seu cor pesaven algunes experiències fortes per a un noi que encara no havia arribat a l'adolescència. Entre el 1910 i el 1913 va perdre les tres germanes petites: la Rosario, l'11 de juliol de 1910, als 9 mesos; la Lolita, el 10 de juliol de 1912, amb 5 anys; i l'Asunción -a qui nomenaven Chon- el 6 d'octubre de 1913, amb 8 anys. Això el va afectar profundament, fins al punt que un dia digué a la seva mare: ***l'any que ve em toca a mi***. Però la senyora Dolores el tranquilitzà dient-li que l'havia ofert a la Mare de Déu de Torreciutat i que ella es cuidaria de

la seva vida[3]. Per altra banda, arribaren patiments econòmics a casa. Però d'això ja se'n parlarà amb més detall més endavant.

Estació de tren. Plaça Berenguer IV, s/n

D'aquests viatges per fer els exàmens de batxillerat no en tenim prou elements per fixar-ne la data, però molt probablement van ser al mes de juny, quan s'han acabat les classes.

Els alumnes que venien de Barbastre es traslladaven a Lleida en ferrocarril. Primer devien agafar el tren conegut popularment amb el nom de 'la burreta', que es deia així per la lentitud amb què recorria els pocs quilòmetres que separaven Barbastre de Selgua. Allà feien transbord i connectaven amb la línia Saragossa-Barcelona. Un cop a l'estació de Lleida, els professors els devien acompanyar fins al seu allotjament. Podem imaginar-nos

que la primera vegada que viatjà per fer els exàmens, quan només tenia onze anys, degué sentir-se una mica sol, lluny de casa, fora de les terres aragoneses.

Col·legi de la Mercè. Carrer de Sant Antoni 33

El 1974, en un dels seus viatges pastorals al Brasil, durant una trobada amb fidels de l'Opus Dei, sant Josepmaria va recordar alguns detalls d'aquelles estades a Lleida: *Ens van hostatjar en un col·legi que tenien els mercedaris, i allà hi havia el pare Ferrer -que després va ser general-, que era parent llunyà de la meva mare, i també de sant Vicenç Ferrer*^[4].

Es tracta del Col·legi de la Mercè, que avui dia ja no existeix. Disposava d'una zona d'internat on acostumaven a viure-hi nois que anaven a Lleida a examinar-se, entre els quals es trobaven els dels

escolapis de Barbastre, tal com es descriu en el llibre de la història dels mercedaris a Lleida[5].

El pare Ferrer a qui al·ludeix, era Francisco Ferrer Ferrando[6], professor de l'escola i en aquell moment superior del convent dels mercedaris.

Els exàmens de 1913

En el curs acadèmic de 1912-1913 sant Josepmaria tenia 10 anys, i va començar els estudis de batxillerat al col·legi dels Escolapis de Barbastre. El curs anterior, el 23 d'abril de 1912, festa de Sant Jordi, havia fet la primera comunió a l'església del col·legi.

Els alumnes lliures, tal com es deien els que es preparaven en un centre no estatal, s'enfrontaven als exàmens amb un cert desavantatge: no s'havien preparat amb els docents que examinaven. Això, encara que

sembla poca cosa, no ho era pas per a aquells nois de deu i onze anys.

L'any 1974, en la trobada al Brasil esmentada més amunt, també va recordar aquella angoixa que li quedà gravada a la memòria: ***Anava jo amb molta por. Estava més que nerviós, molt nerviós: em vaig tallar amb el ganivet mentre dinava! I no és que no el sabés fer servir, però això d'examinar-se allà amb uns senyors desconeguts... Gairebé tots portaven barba i bigoti, com porteu ara els xicots joves***[\[7\]](#).

Però, malgrat la tensió lògica de les circumstàncies, Josepmaria es va defensar prou bé davant del tribunal. Uns mesos més tard, el setmanari *El Cruzado Aragonés*, i el també setmanari *Juventud*, creat feia poc, fan referència als resultats acadèmics d'alguns alumnes de Barbastre[\[8\]](#):

S'ha sabut per la Memòria corresponent al curs 1912-1913, rebuda recentment, que en els exàmens d'alumnes lliures, celebrats aquest mes de juny a l'Institut de Lleida, els joves estudiants del Col·legi de l'Escola Pia d'aquesta ciutat [Barbastre], José María Escrivá Albás i Miguel Clavero Bleca, van obtenir premi d'honor en l'assignatura de Nocions d'Aritmètica i de Geometria. La nostra cordial enhorabona a tan estudiosos alumnes i a les seves respectives i distingides famílies.

Molts anys després, sant Josepmaria conservaria un gran afecte pels piadosos i treballadors escolapis que el van ajudar a afrontar aquests moments importants. Les qualificacions donen fe de la bona preparació rebuda:

Llengua llatina: Excel·lent

Geografia General d'Espanya (1r curs): Excel·lent

Nocions d'aritmètica i Geometria:
Excel·lent (Premi)

Religió (1r curs): Excel·lent

Cal·ligrafia: Notable

Família Otal-Martí. Carrer de la Democràcia 2

A Lleida és possible que sant Josepmaria visités la família Otal-Martí, grans amics dels seus pares[9].

Francisco Otal[10], baró de Valdeolivos, provenia d'una família assentada a Fonz. El 1900, a punt de concloure la seva carrera de dret a la universitat de Saragossa, per defunció del seu pare, Ramon Otal[11], va haver d'abandonar els estudis per fer-se càrrec a Fonz del govern de la casa i del patrimoni. Allà, a l'arxiu familiar, va iniciar els seus treballs de recerca genealògica, que tanta fama haurien de donar-li.

El 1904 va contraure matrimoni a Barbastre amb Fuensanta Martí[12], i el 1909 va traslladar la seva residència a Lleida, on al llarg de vint anys realitzaria pacients investigacions en els arxius lleidatans i es consagraria com un notable estudiós de temes heràldics i sigil·logràfics.

El domicili familiar a Lleida era al carrer de la Democràcia 2, molt a prop de l'Institut i del Col·legi de la Mercè.

Els exàmens de 1914

El 1914 sant Josepmaria, que ja té 12 anys, es trasllada a Lleida i s'examina del segon curs de batxillerat. Ha pogut tastar ja el que és el dolor, perquè han mort les tres germanetes i el negoci del seu pare passa grans dificultats[13].

Era un dels tres més joves de la promoció, amb el mínim d'edat

requerit per a cada curs, però treia bones notes.

Al setmanari *Juventud*[14] es descriu l'atmosfera d'aquells dies a Lleida a l'article *Els exàmens*:

Després de vuit mesos de contínua i àrdua tasca es dirigeixen en massa a l'Institut, no com a reu a qui jutjaran, sinó amb cara alegre, amb mirada riallera, amb acudits espurnejants. En síntesi, amb tota l'alegria i humor que regna en aquells joves cors. Aviat canvien de color els seus rostres. La seva alegria desapareix sobtadament, els seus acudits emmudeixen, les seves cames flauegen, el seu organisme tremola. És que al fons d'un llarg i estret carrer han albirat la seriosa i gran portada del que per a ells és 'el patíbul'.

El carrer llarg, estret -i també costerut- fa referència al carrer de Cavallers, i la gran portada a l'antic edifici del Roser. Abans de fer

l'examen, sonava un timbre per avisar els alumnes que recorrien els espais de l'Institut:

Després d'uns quants passeigs pels severos claustres, sona un timbre. En els seus rostres s'accentua encara l'abatiment, se n'apodera la por, el pànic. Realitzen els seus exàmens davant de tres senyors que inspiren més que respecte i admiració, por.

Segons aquesta font, els exàmens dels alumnes de Barbastre no van resultar gaire positius aquell any 1914:

La major part, a més de l'astorament, tenen poca facilitat d'expressió, cosa que accentua i porta els exàmens per camins que els condueixen al desastre, o un mal resultat.

Sant Josepmaria va treure les qualificacions següents:

Llengua llatina: excel·lent

Geografia general d'Espanya: notable

Aritmètica: excel·lent (premi)

Religió (2n curs): excel·lent
(gratificada)

Gimnàstica (1r curs): guanyat

En tornar, probablement sant Josepmaria passaria aquelles vacances d'estiu a Fonç a casa de l'àvia Constància[15], que havia mort el 1912, amb els seus dos oncles: Josefa[16] i Teodoro[17] -sacerdot-. S'iniciava la seva primera maduresa.

Els Camps Elisis

Els Camps Elisis són un parc urbà de la ciutat de Lleida, inaugurat el 1864, dividit en àrees de jardins d'estil francès i romàntic anglès. Durant cent anys, des de la inauguració fins al 1964, hi havia un estany on actualment hi ha el Palau de Vidre.

El 1973 sant Josepmaria guardava viva la memòria de les passejades pels carrers de Lleida, pel costat del Segre i pels Camps Elisis, quan va anar-hi de nen a examinar-se.

José Luís Alonso Nieto[18], un lleidatà que va marxar al Brasil a començar la labor apostòlica de l'Opus Dei el 1957, recorda que l'any 1974 va mantenir aquesta conversa amb sant Josepmaria al Brasil:

- Pare, quan jo vivia a Lleida i estudiava el batxillerat, no havia tingut oportunitat de veure el mar. Per a mi, el que més s'hi aproximava, la major extensió d'aigua que coneixia, era l'estany dels Camps Elisis, que tenia unes desenes de metres de longitud. Allà hi havia algunes barques per a remar.

- Doncs quan jo era nen tenia la mateixa impressió, em respongué el Pare[19].

Els exàmens de 1915

En acabar tercer de batxillerat al col·legi dels Escolapis de Barbastre, Josepmaria ha de viatjar a Lleida una vegada més per fer els exàmens finals. Tenia tretze anys, era pràcticament un adolescent. Seria l'últim viatge per motius acadèmics a la capital del Segrià. Al setembre, tota la família es trasllada a Logronyo.

En el seu cor pesava la situació familiar: a més de la recent pèrdua de les seves germanes, a la casa dels Escrivà l'economia no anava pas sobre rodes. A conseqüència dels incompliments d'un antic soci, el negoci d'en José Escrivà[20] va caure en la fallida econòmica. Això havia succeït el desembre anterior, en finalitzar l'any 1914. Era molt difícil aconseguir refer-se en una ciutat petita com Barbastre. Després de parlar amb la seva dona, la Dolores

Albás, va buscar obrir espai professional en altres ciutats.

A principis del 1915, el pare troba una feina com a dependent a Logronyo, en una botiga de teixits anomenada *La Gran Ciudad de Londres*, propietat d'Antonio Garrigosa[21], i comença a treballar en aquella ciutat. Deixa la família a Barbastre, fins al final del curs, perquè els seus fills puguin acabar els estudis.

Durant aquesta estada Josepmaria ja no passarà la tensió del primer viatge, al 1913. Malgrat tot, recorda Mons. Javier Echevarría que *més d'una vegada ens va explicar a Mons. Álvaro del Portillo i a mi: quan em vaig examinar a Lleida vaig passar por. I ho arreglàvem, en la part humana, prenent uns gelats amb galetes, que ens costaven deu cèntims; i, en la part de pietat, resant. Jo recordo que portava un*

rosari a la butxaca, que utilitzava tots els dies, com feia quan estava amb els meus pares, i algunes nits vaig adormir-me pregant[22].

Ara, però, ja tenia tretze anys. Entre els companys, lluny de l'escola i de la vigilància dels pares, no era estrany que alguns comencessin converses inconvenients que sant Josep maria tractava de tallar. El jove Josep maria era un noi com els altres, però els últims mesos l'havien ajudat a créixer en la fe i en el tracte personal amb Déu. De les jornades d'exàmens a Lleida va dir el 1974 a Brasil:
recordo que, a la nit, m'adormia resant el rosari[23].

Els resultats del curs acadèmic 1914-1915, finalment, van ser:

Llengua llatina: Aprovada

Francès: Notable

Història d'Espanya: Notable

Aritmètica: Excel·lent (Premi)

Gimnàstica (2n curs): Guanyat

Aquells dies tindrien un to de nostàlgia a l'interior del jove

Josepmaria: sabia que, en tornar dels exàmens, tota la família faria els preparatius per al trasllat a

Logronyo, deixant amistats, família, llocs... En arribar a Barbastre i un cop desfeta la casa del carrer Major,

el 7 de juliol els Escrivà van a Fonç a passar l'estiu. Allà Josepmaria va retrobar els amics, passejar i llegir.

Sobretot això últim: durant aquelles setmanes va llegir moltes novel·les de Jules Verne, i també *El Quixot*.

Durant les vacances reben la notícia que esperaven: el seu pare té preparat un pis a Logronyo amb l'imprescindible per acollir-los.

En acabar les festes de la nativitat de la Mare de Déu, al setembre, els Escrivà es traslladen definitivament. Diuen adéu al que havia estat

l'escenari de tantes experiències viscudes. Van sortir molt aviat, per evitar llargs comiats[24].

Un descobriment

Josepmaria va continuar els estudis de batxillerat a l'Institut de Logronyo. Pocs anys després, el 1918, Déu encendrà una llum nova en l'ànima del jove. Un dia de cru hivern, després de veure unes petjades en la neu d'un religiós carmelita, intueix que Déu desitja quelcom d'ell, encara que no sap exactament què pot ser.

Pensa que podrà esbrinar-ho més fàcilment si es fa sacerdot, i comença a preparar-se primer a Logronyo i més tard al seminari de Saragossa. Seguint un consell del seu pare, estudiarà també la carrera civil de Dret a la Universitat de Saragossa com a alumne lliure.

[1] Els orígens familiars estan abastament explicats al Capítol XI d'aquest llibre.

[2] Expedient d'estudis de batxillerat (1912-1918), reproduït a Vázquez de Prada, Andrés. *El Fundador del Opus Dei-I*. Rialp. Madrid, 1997. pp. 608-609. En endavant, serà citat com AVP-I-II-III, segons de quin es tracti.

[3] Toranzo, Esther, Gloria i Lourdes. *Una familia del Somontano*. Rialp. Madrid, 2004, pp. 82-85.

[4] Diari de Sumaré (Brasil). 04.06.1974. Arxiu General de la Prelatura, en endavant AGP. AGP, sèrie M.2.2, 1056-1.

[5] Millán Rubio, Fray Joaquín. *El Convento de la Merced de Lérida. 780 años de solidaridad. Provincia Mercedaria de Aragón*. Reus, 2005, pp. 365-386.

[6] Francisco Ferrer Ferrando (1870-1933).

[7] Diari de Sumaré (Brasil). 04.06.1974. AGP, sèrie M.2.2, 1056-1.

[8] *El Cruzado Aragonés*, 14 de març de 1914; *Juventud*, 13 de març de 1914.

[9] Entrevista amb na Concepció Otal Martí (1913-2015). 30.07.2013. No ha estat confirmada la informació que ofereix Martín Ibarra Benlloch en l'article *Josemaría Escrivá de Balaguer y el Colegio de las Escuelas Pías de Barbastro (1908-1915)* publicat a *Studia et Documenta* 7, 2013, p. 214, en el sentit que s'hagués allotjat a casa dels Otal-Martí.

[10] Francisco Otal Valonga (1876-1954).

[11] Ramon Otal Ric (1840-1900).

[12] Fuensanta Martí Lamich
(1883-1955).

[13] Toranzo, Esther, Gloria i Lourdes. *Una familia del Somontano*. Rialp. Madrid, 2004, pp. 82-87.

[14] *Juventud*, 12 de juny de 1914.

[15] Constança Corzán Manzana
(1825-1912).

[16] Josefa Escrivá Corzán
(1856-1926).

[17] Teodoro Escrivá Corzán
(1861-1933).

[18] José Luis Alonso Nieto (1932-).
Estudià medicina. S'incorporà a l'Opus Dei el 1951, i el 1957 es traslladà al Brasil quan va començar la labor de l'Opus Dei en aquell país. S'especialitzà en neurologia i en el tractament de la lepra. Treballà a l'Hospital del Servei Públic Estatal de Sao Paulo, fins a la seva jubilació.

[19] Records d'en José Luis Alonso Nieto. 21.06.2013. Arxiu històric de la Delegació de l'Opus Dei a Catalunya, en endavant DC. DC, A-02.

[20] José Escrivà Corzán. El pare de sant Josepmaria. *L'Avi*. (1867-1924).

[21] Antonio Garrigosa Borrell (1857-1927). Nascut a Martorell, arribà a Logronyo el 1870. Obrí la primera botiga de teixits el 1883 i progressivament incrementà el negoci amb altres botigues, fins a convertir-se en model dels serveis comercials de Logronyo.

[22] Echevarría, Javier. *Memoria del beato Josemaria Escrivá*. Rialp. Madrid, 2000, p. 115.

[23] Diari de Sumaré (Brasil). 04.06.1974. AGP, sèrie M.2.2, 1056-1.

[24] Toranzo, Esther, Gloria i Lourdes. *Una familia del Somontano*. Rialp. Madrid, 2004, pp. 87-89.

.....

pdf | document generat
automàticament des de [https://
opusdei.org/ca/article/sant-josepmaria-
va-fer-els-examens-de-batxillerat-a-
lleida/](https://opusdei.org/ca/article/sant-josepmaria-va-fer-els-examens-de-batxillerat-a-lleida/) (12/04/2025)